

İNTERNET SİTELERİNİ DEĞERLENDİRMEK

Bilgi Okuryazarlığında Önemli Bir Beceri

Michael P. Huff

Michael P. Huff

Veri tabanı tasarımı, otomasyon sistemleri ve hukuk araştırmaları konularında uzman kütüphaneci olan Michael P. Huff aynı zamanda hayatlarında ilk defa okuma öğrenen yetişkinler ve okuma güçlüğü çeken çocuklarla çalışan bir eğitimidir. Virginia Eyaleti kütüphane sistemi kapsamında hukuk kütüphaneciliği alanında çalışarak halka açık İnternet hizmetlerini başlatmıştır. 1999 yılından bu yana A.B.D. Dışışleri Bakanlığı kütüphane ve bilgi belge merkezlerinden sorumlu kütüphane uzmanı olarak görev yapmaktadır.

Bilgi okuryazarlığı nedir?

- Bilgi okuryazarlığı, kişilerin “bilgiye ne zaman ihtiyaç olduğunu tanımayı, gereken bilgilere erişebilme, **değerlendirme** ve etkin bir biçimde kullanma” yetilerini içeren zihinsel beceriler bütünüdür. Bilgi ile ne yapacağını bilmeyi, iyi bilgiyi kötü bilgiden ayırt edebilmeyi gerektirir.

İnternet Sitelerini Değerlendirmek

- Bu İnternet sitesi kaynak olarak gösterilecek kadar iyi mi?

Bu web sitesi iyi görünüyor
ama nasıl emin olabilirim ki?

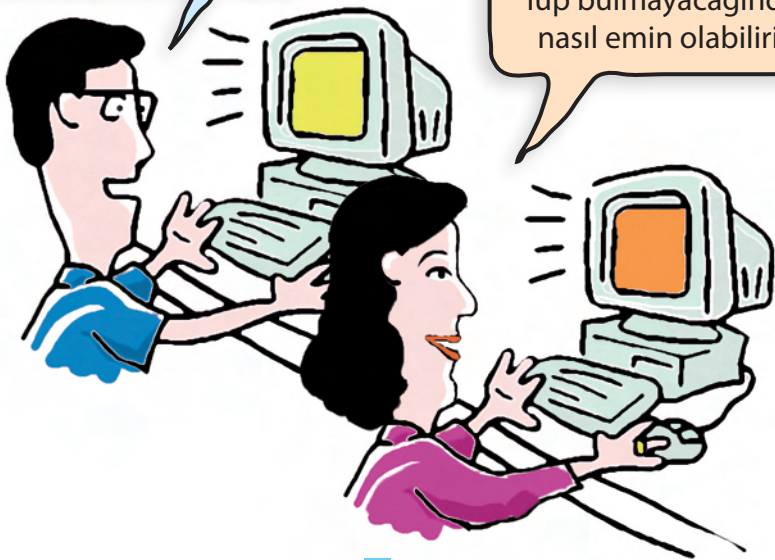
İnternet kafanızı karıştırıyor mu?

- Milyarlarca web sitesi vardır.
- Büyük çoğunluğu harcadığınız zamana değmez ve araştırmalarınızda yer almamalıdır.
- Bazen gerçek hazineleri çöpten ayırmak zordur.
- Bazen kötü web siteleri aradaki farkı sizin görmenizi istemez.

İNTERNET ÜZERİNDE HERKES, HERŞEYİ YAYINLAYABİLİR.

- Araştırmacı öğrenci olarak sizin göreviniz kaliteli bilgiyi aramaktır.

Bir web sitesinin
iyi olup olmadığını
nereden bilebilirim?

Peki, öğretmenimizin
bu siteyi yeterince iyi bu-
lup bulmayacağından
nasıl emin olabiliriz?

C.A.R.R.D.S.S. Sistemi

- **C**redibility – İnanılrlık
- **A**ccuracy – Doğruluk
- **R**eliability – Güvenilirlik
- **R**elevance – Uygunluk, işe yararlık
- **D**ate – Tarih
- **S**ources behind the text – Metnin dayandığı kaynaklar
- **S**cope and Purpose – Kapsam ve Amaç

İNANILIRLIK

- Sitenin metin yazarı kimdir?
- Yazarın uzmanlık referansları nedir?
- Yazar, araştırdığınız konu hakkında yazacak kadar o konuya hakim midir?

PEKİ, YA YAZAR
HAKKINDA
BİLGİ
BULAMAZSAM?

İnanılrlığı Ölçebilmeniz İçin İpuçları

- İnternet sitesinde aramanız gereken kelime ve ibareler:

Hakkında

SSS (Sıkça Sorulan Sorular)

Daha Fazla Bilgi İçin

Şirket Hakkında

Profiller

Çalışanlarımız

Başkaları ne düşünüyor?

- Bağlantıları kontrol edin:

<http://www.google.com/>

Google'da

link: site adresi

Örnek: (link:istanbul.usconsulate.gov)

Sonuçlar bu sayfaya başka hangi sayfaların link verdiğini gösterir. Saygın kurumlar bir web sitesine link vermişse, bu sitenin inanılabilirliği hakkında size bir ipucu verir.

Web Adresini (URL) Kısaltmak

- Adres şeridinde bulunan harfleri ilk taksim işareti kadar silerek, ana sayfada o İnternet sitesinin yayınlanmasından kimin sorumlu olduğuna dair daha fazla bilginin olup olmadığını tespit edin. Örneğin:

http://www.biltek.tubitak.gov.tr/tekno_tezgah/tekno_tezgah.php?proje_id=503

<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/>

<http://www.projeokulu.net/modules.php?name=Forums&file=index>

<http://www.projeokulu.net/>

Aramayı Geniřletmek

- Eęer elinizde yalnızca yazarın adı varsa, ama uzmanlık referansları ve inanılrlılığına dair başka bilgiler yoksa:
- Bir arama motoru veya çevirimiçi veritabanında, ismi tırnak işaretlei içinde arayın;
- İsmi İnternet ve diğer ortamlarda bulunan biyografik kaynaklarda arayın;
- Öğretmeniniz veya kütüphanecinizden yardım isteyin.

DOĞRULUK

- GirdiĐiniz sitede g6rdüğünüz veriler, istatistikler ve diğer bilgiler başka kaynaklarca doğrulanabilir mi?
- Kendi bilgi dağarcığınızı yoklarsanız, web sitesinde verilen bilgiler size doğru geliyor mu? Bilgiler başka kaynaklardan 6ĐrenmiŐ olduğunuz bilgiler ile çeliŐiyor mu?
- İkinci elden alınan bilgiler mi?
- Sayfada gözünüze çarpan hatalar (imla, dilbilgisi, veriler) var mı?

GÜVENİLEBİLİRLİK

- Kaynakta belirgin bir görüş veya taraflılık ön plana çıkıyor mu?
- Sayfa belli bir siyasi veya sosyal gündemi olan bir kurum ile bağlantılı mı?
- Sayfa bir ürün satıyor mu?
- Zıt bir bakış açısı olan ve aynı zamanda inanılabilirliği olan başka materyaller bulabilir misiniz?
- Bulmuş olduğunuz bilgiler ücretli bir reklam veya sitenin sponsorlarından alınan sonuçlar arasında mıydı?
- Bilgi, çok nadiren tarafsızdır. Bazı durumlarda etkileyici yazılar veya tartışmalar için taraflılık tercih bile edilebilir. Önemli olan taraflılığı anlamaktır.

BİRKAÇ ÖRNEK DÜŞÜNELİM...

Türkiye'de kuraklık tehlikesi olduğu doğru mu?

<http://www.meteor.gov.tr/2006/zirai/zirai-aylikkuraklik.aspx?subPg=B>

<http://www.dsi.gov.tr/topraksu.htm>

Herkes üniversiteye gitmeli mi? Meslek seçiminizi nasıl yapacaksınız?

<http://www.iskur.gov.tr/>

<http://www.mesleklerrehberi.org/>

<http://cedb.meb.gov.tr/>

Hangi enerjiyi kullanmalıyız?

http://www.taek.gov.tr/bilgi/bilgi_maddeler/nukleer_enerji.html

<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bdergi/yeniufuk/icerik/nukleer.pdf>

<http://www.biltek.tubitak.gov.tr/bdergi/yeniufuk/icerik/enerji.pdf>

[http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/
KonjokturlzlemeDb/teut.doc](http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/KonjokturlzlemeDb/teut.doc)

[http://www.meteor.gov.tr/2006/kurumsal/ekitap/
4mevsim1-sayfa33.pdf](http://www.meteor.gov.tr/2006/kurumsal/ekitap/4mevsim1-sayfa33.pdf)

Küresel ısınma nedir? Sebepleri nelerdir?

<http://www.iklim.cevreorman.gov.tr/Gazi/index.htm>

[http://www.tema.org.tr/CevreKutuphanesi/Kuresellsinma/
Kuresellsinma.htm](http://www.tema.org.tr/CevreKutuphanesi/Kuresellsinma/Kuresellsinma.htm)

http://www.cevreorman.gov.tr/hava_02.htm

Genetiđi değiştirilmiş őrunler zararlı mı?

<http://www.food-info.net/tr/qa/qa-bt2.htm>

http://students.sabanciuniv.edu/~sedakaya/index.php?option=com_content&task=view&id=27&Itemid=43

UYGUNLUK, İŞE YARARLIK

- Bu bilgi tezinizi doğrudan destekliyor veya sorunuzu yanıtlamaya yardımcı oluyor mu?
- Sadece size yardımcı olmadığı için bilgiyi eleyebilir veya dikkate almayabilir misiniz?

TARİH

- Ulaştığınız bilgi ne zaman oluşturulmuş?
- Bilgi en son ne zaman tekrar gözden geçirilmiş?
- Bu tarihler sizin bilgi ihtiyaçlarınız bağlamında anlamlı mı?
- Sayfanın yazarı, sayfayı halen düzenliyor mu?
- Tarihi olmayan materyalden kuşkulanın.

METNİN DAYANDIĞI KAYNAKLAR

- Yazar kendi kaynaklarını belgelemiş mi? Kullanılan kaynaklar güvenilir ve inanılır mı?
- Referanslar popüler mi? Bilimsel ve saygın mı?
- Kaynaklar gerçek mi? Daha önce siz veya kütüphaneciniz bu kaynakları duymuş muydunuz veya doğruluğunu teyit etmiş miydiniz?
- Materyaller başka bir yayından alınıp yeniden (doğru biçimde) yayınlanmış olabilir mi? O yayın kaynak olarak gösterilmiş mi?
- Yazar ne gibi linkler tercih etmiş?
- İnternet linkleri güvenilir ve değerli mi?
- Linklerin üzerine tıkladığınızda çalışıyorlar mı?

KAPSAM VE AMAÇ

- Bilgi bilimsel bir yaklaşımla mı yoksa popüler bir yaklaşımla mı sunulmuş?
- Bilgi rahatça okunup anlaşılabilir mi?
- Fazla basit mi? Fazla zor mu?
- Hedeflenen kitle kimlerdir?
- Bu sayfa hangi amaçla düzenlenmiş?
 - Bilgilendirmek veya açıklamak amacıyla mı?
 - İkna etmek amacıyla mı?
 - Satış amacıyla mı?

Web adresinden (URL) neler öğrenebilirsiniz?

- Adresin alan adının sonunda bulunan eklentiyi kullanarak, bilgilerin geçerliliğini ve sitenin olası taraflılığını değerlendirebilirsiniz.
- Bu strateji yalnızca bir genel prensiptir. İnsanlar gerçek amaçlarını yansıtmayan alan adlarını rahatlıkla satın alabilirler.

İnternet adresleri site içeriğine dair ipuçları verir.

.com İngilizcede “commercial” kelimesinin kısaltması olan .com uzantısı, “ticari” anlamına gelir.

Örnek: <http://www.microsoft.com>

Örnek: <http://www.milliyet.com.tr>

.edu Education kelimesinin kısaltılmışı halidir.

Okullar, eğitim kurumları ve üniversitelerin web sitelerinde kullanılır. (Türkiye için .edu.tr)

Örnek: <http://www.yale.edu>

Örnek: <http://www.boun.edu.tr>

.gov İngilizcede "government" kelimesinin kısaltması olan .gov uzantısı, "devlet" anlamına gelmekte olup sadece resmi devlet kurumları için kullanılır.

Örnek: <http://www.nasa.gov>

Örnek: <http://www.tbmm.gov.tr>

.mil Military kelimesinin kısaltılmış halidir. Askeri sitelerde kullanılır.

Örnek: <http://www.army.mil>

Örnek: <http://www.tsk.mil.tr>

.net İngilizcede "network" kelimesinin kısaltması olan .net uzantısı, "ağ, şebeke" anlamına gelir.

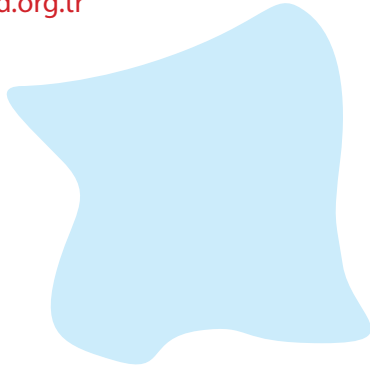
Örnek: <http://www.greatschools.net/>

Örnek: <http://www.ttnet.net.tr>

.org İngilizcede "organization" kelimesinin kısaltması olan .org uzantısı "örgüt, organizasyon" anlamına gelmekte olup kar amacı gütmeyen siteler tarafından kullanılmaktadır.

Örnek: <http://en.wikipedia.org>

Örnek: <http://www.cydd.org.tr>

Web sitesi hangi ülkeden kaynaklanmaktadır?

- .tr Türkiye
- .uk İngiltere
- .us Amerika Birleşik Devletleri
(Nadiren kullanılır.)
- .gr Yunanistan
- .it İtalya
- .es İspanya

İnternet adresleri bu siteler hakkında neler anlatıyor?

- <http://scholar.google.com>
- <http://www.microsoft.com/downloads/Search.aspx?displaylang=en>
- http://www.boun.edu.tr/academics/index_tur.html
- <http://www.loc.gov/families/>
- <http://iogm.meb.gov.tr/pages.php?page=projects&id=1>
- <http://www.projeokulu.net>
- <http://tez2.yok.gov.tr/>
- <http://www.mkutup.gov.tr>

Unutmayın, *ücretsiz* İnternet tek seçeneğiniz değildir.

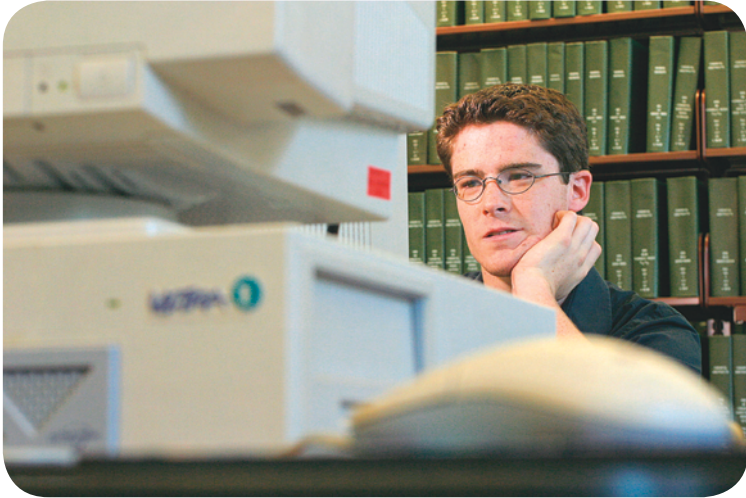
- Yazılı kaynaklar kullandınız mı?
- Kullanımı için abonelik gerektiren veritabanlarını aradınız mı?
- Öğretmen veya kütüphanecinize danıştınız mı?

Blog'ları Değerlendirmek

- Blog'cu kimdir?
- Blog'cu ne gibi kaynakları okuyor veya kaynak olarak gösteriyor?
- İçerik derinlemesine ele alınıyor mu? Kullanılmakta olan dil ve yazılış biçimi ne kadar gelişmiş?
- Geniş bir arşive dayanıyor mu? Sitede yazılanlar ne kadar günceldir?
- Site tarafsızlığı hakkında dürüst mü? Başka görüşlerin varlığını kabul ediyor ve onlara yer veriyor mu?

Peki bütün
bunlar bizi
niye ilgilen-
dirsin ki?

Okulda yaptığınız araştırmalar sizi gerçek hayatta başarılı olmanız için eğitiyor.

Önemli kararlar vermek için bilgi kullanmanız gerekecek.

- Hangi üniversiteye gitmeliyim?
 - Hangi arabayı almalıyım?
 - Hangi doktoru tercih etmeliyim?
 - Oyumu kime vermeliyim?
- Seçmiş olduğunuz bilgilerin güvenilir, inanılır, güncel, dengeli, amacınıza uygun ve doğru olduğundan emin olmak istersiniz.

Sizin kaynaklarınızı değerlendirdiğiniz gibi...

- Öğretmeniniz, seçmiş olduğunuz kaynakların kalitesine dayanarak sizin çalışmalarınızı değerlendirecektir.
- Değerlendirmeyi dikkatlice yapın. Sadece “idare eder” nitelikte olanları kabul etmeyin.
- Kalite daima önemlidir. Birinci sınıf bir çalışma çıkartmak için biraz daha fazla çaba gerekiyor.

Değerlendirme 3nemlidir!

Bilgi okuryazarlığı ise değerlendirmenin anahtarıdır.

Bu kitapçık Amerikan Bilgi Belge Merkezi tarafından hazırlanmıştır.

<http://istanbul.usconsulate.gov/irc.html>

Mart 2008